

درآمدی بر فقه تربیت

مدرسہ فصلی - زمستان ۱۴۰۰

www.ketab.ir

سلسلہ نشست‌های علمی ۵۱

تقریر و تحقیق: مجتبی کفیل

سرشناسه
 عنوان و نام پدیدآور
 دکترانلی بر قه تربیت: مدرسه فصلی- زمستان ۱۴۰۰ تقریر و تحقیق مجتبی کتیل؛ با همکاری مرکز جامع علوم اسلامی ولی امر (صج).
 قم: مؤسسه پژوهشی قه نظام، ۱۴۰۲.
 مشخصات نشر
 مشخصات ظاهری
 ۱۸۹ ص: ۱۲/۵=۲۷/۵ س.۳
 فروست
 سلسله نشستهای علمی؛ ۵.
 شابک
 ۹۷۸-۶۲۲-۹۰۱۹۳-۲-۰۰
 وضعیت فهرست نویسی
 فیبا
 پادداشت
 کتابخانه
 موضوع
 آموزش و پرورش (قه)
 Education (Islamic law)

اسلام و آموزش و پرورش
 Islamic education
 حوزههای علمیه - ایران - برنامههای درسی
 Islamic theological seminaries - Curricula - Iran*
 رشته افزوده
 رشته افزوده
 رده بندی کنگره
 BP1۹۸/۶
 رده بندی دیویی
 ۲۹۷/۳۷۹
 شماره کتابشناسی ملی
 ۹۳۴۸۲۲۷
 اطلاعات و رکورد کتابشناسی
 فیبا

دوآملی بر قه تربیت؛ مدرسه فصلی زمستان ۱۴۰۰	
با همکاری:	پژوهشگاه قه نظام و مرکز جامع ولی امر (صج)
نوبت چاپ:	اول
شمارگان:	۲۰۰
ویراستار:	نصیراله حسلو
ناشر:	مؤسسه پژوهشی قه نظام
قیمت:	۱۲۰۰۰ تومان
سال چاپ:	۱۴۰۲
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۰۱۹۳-۲-۰۰

نشانی: قم، خیابان شهدا، گوی ممتاز، پلاک ۹۱، پژوهشگاه قه نظام

صندوق پستی: ۳۷۱۵۶۱۵۴۹۶ | شماره تماس: ۳۷۷۳۰۱۸۴

http://jiiss.ir ♦ feghenezam@gmail.com

سخن ناشر

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ
نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾

«کسانی که هرگاه در زمین به آنها قدرت بخشیدیم، نماز را برپا می‌دارند و زکات می‌دهند، و امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند و پایان همه کارها از آن خداست!» «سوره حج، آیه ۴۱»

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، ضرورت ورود حوزه‌های علمیه به میدان به منظور تبیین نظریه‌های پیشینیان در عرصه‌های سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری و اجرایی نظام اسلامی بیش از گذشته شد.

با توجه به ضرورت نقش‌آفرینی تحصیل‌کنان و فضلاء حوزه‌های علمیه در تهیه نرم‌افزار نظام اسلامی در راستای حرکت در مسیر کمال‌ان اسلامی، مؤسسه پژوهشی فقه نظام که با نام پژوهشگاه فقه نظام مشهور شده است، از سال ۱۳۹۵ با محوریت دانش‌آموختگان رشته‌های فقه مضاف، آغاز به کار کرده است.

زمینه‌سازی برای گسترش و تعمیق فقه نظام، پاسخ‌گویی به نیازهای اساسی جامعه و نظام اسلامی در حوزه فقه نظام، تقویت و تثبیت مرجعیت علمی حوزه‌های علمیه در تولید و عرضه دانش‌های اسلامی، کارآمدسازی دانش‌های دینی در مواجهه فعال با نیازها، چالش‌ها و پرسش‌های نوپدید، زمینه‌سازی برای تربیت نیروی انسانی متخصص در حوزه فقه نظام، تبیین، تولید و گسترش فقه نظام به منظور تحقق عینی آن، از مهم‌ترین اهداف این مؤسسه به‌شمار می‌رود.

در همین راستا انتشارات مؤسسه پژوهشی فقه نظام، با اولویت موضوعات مرتبط با «گفتمان‌سازی و ایجاد درک عمومی از فقه نظام»، «مشارکت در تولید علم در حوزه فقه نظام»، «تولید محتوای آموزشی فقه نظام متناسب با سطوح مختلف» و «ارائه طرح‌های عملیاتی برخاسته از فقه نظام در شئون مختلف»، آمادگی دارد محصولات پژوهشگران و اندیشمندان حوزه فقه نظام را منتشر کند.

در پایان درود بی‌پایان می‌فرستیم بر بنیانگذار و معمار کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی ره و روح شهدای گرانقدر انقلاب اسلامی که با خون خویش مسیر تحقق دولت اسلامی را آبیاری نمودند و آرزوی توفیقات روزافزون مقام معظم رهبری مد ظله و خدمتگزاران انقلاب اسلامی را داریم.

و من الله التوفیق

انتشارات مؤسسه پژوهشی فقه نظام

فهرست مطالب

.....	سخن ناشر	۴
.....	درآمد	۱۷

نشست اول: مبانی و اصول فقه نظام تربیت | محسن اراکی

.....	مقدمات	۲۱
.....	مقدمه اول: موضوع و حکم فقه نظام تربیت	۲۲
.....	مقدمه دوم: منبع در فقه نظام تربیت	۲۲
.....	مقدمه سوم: نسبت میان حاکم و مردم در نظام اسلامی	۲۳
.....	مقدمه چهارم: نسبت میان تعلیم و تربیت	۲۳
.....	اصول کلی استنباط فقه نظام تربیتی	۲۴
.....	بند اول: تکلیف الزامی حاکمیت در عرصه تعلیم و تربیت	۲۴
.....	آیات	۲۴
.....	روایات	۲۷
.....	بند دوم: تکلیف الزامی مردم نسبت به تعلیم و تربیت یکدیگر	۲۹
.....	بند سوم: لزوم برتری جامعه اسلامی نسبت به سایر جوامع	۲۹
.....	بند چهارم: نقش خانواده در تربیت اجتماعی	۳۰
.....	بند پنجم: ضرورت ایجاد محیط‌های تربیتی فشرده	۳۲
.....	بند ششم: مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در تربیت اجتماعی	۳۳
.....	بند هفتم: تربیت خُرد	۳۴

نشست دوم: ماهیت و قلمرو فقه تربیت | محمد عالم زاده نوری

- بخش اول: علم تربیت ۳۵
- مطلب اول: تعریف تربیت و نسبت آن با اخلاق و انسان شناسی ۳۵
- مطلب دوم: اقسام تربیت، اخلاق، انسان شناسی ۳۶
- مطلب سوم: سرفصل های تربیت ۴۰
- بخش دوم: فقه ۴۱
- بخش سوم: فقه و تربیت ۴۲
- پرسش و پاسخ ۴۳

نشست سوم: پیشینه و تراث فقهی فقه تربیت | احمد فرهودی

- مقدمه ۴۶
- بخش اول: پیشینه مسائل تربیتی ۴۷
۱. فصل اول: کتب فقهی ۴۸
- گفتار اول: مسائل مربوط به تعلیم و تعلم ۴۸
- کتب ویژه فقهی در زمینه تعلیم و تعلم ۴۸
- مسائل پراکنده تعلیم و تعلم در تراث فقهی ۴۹
- گفتار دوم: مربوط به مسائل تربیتی ۵۳
۱. حکم تربیت ۵۳
۲. مریان در فقه ۵۴
۳. شرایط مریان ۵۶
۴. تمهیدات تربیتی ۵۷

۵۷	۵. ساحت‌های تربیتی
۶۰	۶. روش‌های تربیتی
۶۳	۷. محیط‌های تربیتی
۶۴	۸. قواعد فقهی مربوط به تربیت
۶۶	۲. فصل دوم: کتب اخلاقی
۶۶	کتاب محجة البيضاء
۶۶	کتاب منية المرید
۶۶	۳. فصل سوم: کتب روایی
۶۷	۴. فصل چهارم: کتب تفسیری
۶۹	بخش دوم: پیشینه دانش تربیت
۶۹	۱. کتاب موسوعة احکام الاطفال و ادلتها
۷۰	۲. کتاب فقه تربیتی آیت‌الله اعرافی
۷۲	۳. درسنامه فقه تربیت (دروس تمهیدیه فی فقه التریب)
نشست چهارم: جایگاه فقه تربیت در تمدن‌سازی و برآورده کردن نیازهای حکومت اسلامی	
ابوالقاسم مقیمی حاجی	
۷۵	بخش اول: مفاهیم
۷۵	فقه
۷۶	فقه حکومتی و فقه نظام
۷۷	تربیت
۷۸	تمدن
بخش دوم: جایگاه فقه تربیت در تمدن و چگونگی ارتباط آن با مؤلفه‌های	

۷۸.....	تمدن سازی
۸۰.....	بخش سوم: ضرورت فقه تربیت در مجموعه مسائل و خرده مسائل
۸۳.....	بخش چهارم: ارتباط فقه تربیت با مسائل کلان حکومتی و نظام تعلیم و تربیت
۸۵.....	پرسش و پاسخ

نشست پنجم: چالش های اصولی فرا روی فقه های مضافا حامد وحیدی

۸۹.....	مقدمه
۹۱.....	مورد اول: بحث حجیت خبر واحد در توصیفیات
۹۴.....	مورد دوم: راه های غیر رجالی حجیت روایات
۹۴.....	تراکم ظنون غیر معتبر
۹۵.....	تواتر اجمالی و معنوی
۹۶.....	موافقت کتاب و سنت
۹۶.....	اعتبار منیع
۹۷.....	علو مضمون
۹۷.....	موافقت با پژوهش های تجربی
۹۷.....	مورد سوم: حجیت سنت رفتاری و گفتاری
۱۰۰.....	مورد چهارم: ابزارهای شناخت ملاکات احکام
۱۰۱.....	مورد پنجم: قواعد اعتبارسنجی روش های علوم تجربی
۱۰۳.....	پرسش و پاسخ

نشست ششم: آشنایی با قرآن پژوهی تربیتی احیای نصر الهی نسب

مقدمه	۱۰۵
بحث اول: ابعاد استفاده از قرآن در تولید علم تربیت	۱۰۶
مطلب اول: ضرورت قرآن پژوهی تربیتی	۱۰۶
مطلب دوم: باید ها و نبایدهای قرآن پژوهی تربیتی	۱۰۸
عدم سطحی نگری	۱۰۸
نظاممند و قانون مدار کردن سطح برخورد با قرآن	۱۰۹
صیانت از التقاطها و تفسیر به رای ها	۱۱۰
مطلب سوم: اهداف قرآن پژوهی تربیتی	۱۱۰
مطلب چهارم: منابع قرآن پژوهی تربیتی	۱۱۱
بحث دوم: آیات تربیتی	۱۱۲
مطلب اول: تعریف آیات تربیتی	۱۱۲
روش اول: روش حداکثری یا روش تربیتی	۱۱۲
روش دوم: روش گزینشی یا روش موضوعی	۱۱۳
مطلب دوم: اقسام آیات تربیتی	۱۱۴
دسته اول: آیات تزکیه و تعلیم یا هدایت یا رشد	۱۱۵
دسته دوم: آیات امر به حفظ	۱۱۶
دسته سوم: آیات توصیه انبیا و اولیا به فرزندان	۱۱۶
دسته چهارم: آیات توصیه خدا به انبیا در مورد کیفیت تربیت	۱۱۷
دسته پنجم: آیات بیان کننده سیره خداوند متعال در تربیت	۱۱۹
دسته ششم: آیات فهماننده سیره خداوند متعال در تربیت	۱۲۰

۱۲۱.....	بحث سوم: آسیب‌شناسی و روش‌شناسی
۱۲۳.....	پرسش و پاسخ

نشست هفتم: آشنایی با نمونه‌هایی از مسائل فقه تربیت حمیدرضا وحیدی

۱۲۷.....	مقدمه
۱۲۸.....	مسئله اول: حکم تساوی میان فرزندان
۱۲۸.....	تساوی در امور مادی
۱۲۸.....	قول اول: عدم لزوم تساوی در امور مالی
۱۲۹.....	دلیل اول: روایات
۱۲۹.....	دلیل دوم: استناد به ادله عام
۱۳۰.....	قول دوم: لزوم تساوی در امور مالی
۱۳۰.....	دلیل اول: روایات
۱۳۳.....	تساوی در امور معنوی
۱۳۳.....	مسئله دوم: حکم بازی
۱۳۴.....	مطلب اول: گزارشی از درس آیت‌الله اعرافی
۱۳۵.....	مطلب دوم: بررسی فقهی مسئله «بازی با فرزندان»
۱۳۵.....	جهت اول: حکم مسئله بر اساس عنوان اولی
۱۳۵.....	دلیل: روایات
۱۳۷.....	جهت دوم: حکم مسئله بر اساس عنوان ثانوی
۱۳۸.....	مطلب سوم: بحث تصایی
۱۳۸.....	مسئله سوم: استفاده از روش تلقین

۱۳۹	قدم اول: مفهوم‌شناسی
۱۳۹	قدم دوم: مراجعه به تراث
۱۴۰	قدم سوم: مراجعه به متون دینی
۱۴۰	مروری بر مقاله بررسی ادله جواز تلقین
۱۴۰	ادله عام
۱۴۰	یک. حرمت انجام کار لغو و بیهوده
۱۴۱	دو. اصل تربیتی رعایت توان مربی
۱۴۲	سه. وجوب تربیت اعتقادی از سن تمیز
۱۴۳	ادله خاص: «برخی روایات»

نشت هشتم: جایگاه فقه تربیت در تولید نظام علمی تربیت اسلامی | هادی حسین پور

۱۴۵	استعمالات مختلف واژه نظام
۱۴۶	اقسام نظام
۱۴۷	شاخصه اسلامی بودن نظام
۱۴۷	کشف یا تولید نظام
۱۴۸	ضرورت کشف نظام علمی تربیت اسلامی
۱۴۸	راهکار کشف نظام علمی تربیت اسلامی
۱۴۹	امکان تأثیر فقه بالمعنی الاخص در کشف نظام علمی تربیت اسلامی
۱۵۰	کیفیت تأثیر فقه بالمعنی الاخص در کشف نظام علمی تربیت اسلامی

نشست نهم: آشنایی با روایات تربیتی اعمار پهلوان زاده

مطلب اول: اهمیت و ضرورت انس با روایات.....	۱۵۳
مطلب دوم: تعریف تربیت و مفهوم‌شناسی روایات تربیتی.....	۱۵۴
مطلب سوم: ویژگی‌های روایات تربیتی.....	۱۵۵
ویژگی اول: مبین حکم تربیت یا اهمیت تربیت بودن.....	۱۵۶
ویژگی دوم: مبین برخی از عناصر نظام تربیت اسلامی.....	۱۵۸
اصول تربیت اسلامی.....	۱۵۹
تدریج.....	۱۵۹
اصل رفق و ملایمت.....	۱۶۲
اصل جامع‌نگری.....	۱۶۲
روش‌های تربیت اسلامی.....	۱۶۳
تربیت با عمل.....	۱۶۳
تربیت با ارائه الگو.....	۱۶۴
تربیت با تشویق و تنبیه.....	۱۶۵
تربیت با بازی و تصایب.....	۱۶۶
مطلب چهارم: تقسیم‌بندی روایات.....	۱۶۷
تقسیم‌بندی اول.....	۱۶۷
تقسیم‌بندی دوم.....	۱۶۹

نشست دهم: جایگاه علوم تجربی در تولید فقه تربیت | احمد خیرالدین

مقدمه.....	۱۷۱
------------	-----

۱۷۲	نکات مقدماتی.....
۱۷۲	مقدمه اول: رابطه علم روانشناسی و دین.....
۱۷۲	مقدمه دوم: خطاپذیری در علوم.....
۱۷۳	مقدمه سوم: آسیب‌شناسی فقه موجود.....
۱۷۴	مقدمه چهارم: مراد از فقه و روانشناسی.....
۱۷۵	مقدمه پنجم: کیفیت استنباط در فقه.....
۱۷۵	مقدمه ششم: مراد از فقه تربیت.....
۱۷۶	مطلب اول: راه استنباط فقه تربیت.....
۱۷۷	مطلب دوم: کارکردهای روانشناسی در فقه.....
۱۸۰	مطلب سوم: بایسته‌های تعامل فقه با روانشناسی.....
۱۸۲	پرسش و پاسخ.....
۱۸۳	کتاب‌نامه.....

درآمد

بسم الله الرحمن الرحيم

فقه مضاف یکی از عرصه‌های بدیع و کارآمد علوم حوزوی در قامت اصیل و مستحکم آن است که در راستای خدمت به جامعه اسلامی، مورد عنایت و اقبال حوزویان در سال‌های اخیر قرار گرفته است. از این میان «فقه تربیت» و استخراج نظام تربیتی اسلام با روش‌شناسی متقن فقهی، نقشی بنیادین در نظام‌سازی و جامعه‌پردازی مهدوی دارد. اما یکی از موانع موجود بر سر راه گسترش و رشد فقه تربیت، برداشت‌های سطحی و ناصواب از این رشته فقهی است. خیل عظیمی از جوانان مستعد و فاضل حوزوی که دغدغه پیشبرد اهداف انقلاب و اسلام را دارند، به جهت عدم شناخت نسبت به زوایای کاربردی این رشته یا ابهام نسبت به اصالت فقهی آن، پا به این عرصه نمی‌گذارند.

مجمع عالی حوزوی ولی امر^ع و پژوهشگاه فقه نظام در راستای آشناسازی عموم حوزویان با رشته علمی فقه تربیت و برای تبیین ابعاد کارآمدی و اصالت فقهی آن، اقدام به برگزاری دوره‌ای کوتاه و در عین حال مفید تحت عنوان مدرسه فصلی (زمستانه) فقه تربیت کردند.

در این دوره، بزرگانی همچون آیت‌الله اراکی (حفظه الله)، استاد مقیمی

مساعدت‌های دلسوزانه، زمینه پژوهش‌های مبتنی بر فقه نظام را فراهم کرده‌اند، همچنین از مدیر پژوهشگاه فقه نظام، حجت‌الاسلام مجید رجبی و معاونت پژوهش، حجت‌الاسلام دکتر نصیراله حسنی که ما را در به ثمر نشستن این اثر علمی یاری رساندند، تقدیر و تشکر می‌کنم. همچنین تلاش‌های فاضل ارجمند حجت‌الاسلام مجتبی کفیل پژوهش‌گر گروه فقه نظام تربیت پژوهشگاه فقه نظام را که زحمت تحقیق و تنظیم نشست‌ها را متحمل شده است، ارج می‌نهم و مراتب قدردانی و سپاس خویش را به ایشان و همه کارشناسان و نیروهای اجرایی پرتلاش پژوهشگاه فقه نظام ابراز می‌کنم.

حنیف نصراللهی نسب

مدیر گروه فقه نظام تربیت پژوهشگاه فقه نظام

آبان ۱۴۰۲

www.ketab.ir